

İNSANA VE TEMEL İNSAN HAKLARINA SAYGI

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنَ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

“Ey iman edenler! Haktan yana olup vargücünüzle ve bütün işlerinizde adaleti gerçekleştirin ve adalet numunesi şahitler olun. Bir topluluğa karşı, içinizde beslediğiniz kin ve öfke, sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Âdil davranın, takvâya en uygun hareket budur. Allah’a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah yaptığınız her şeyden haberdardır. (Maide; 8)

“Her hak sahibine hakkını ver.” (Buhârî, Savm, 51)

Muhterem Müslümanlar! Hutbemiz, **insana ve temel insan haklarına saygı** üzerinedir.

Allah'ın güzel isimlerinin tecelli ettiği en kıymetli eseri, insandır. O, en yüksek saygıyı hak eden küçük bir Âlem gibidir. İnsan onuruna ve insan haklarına saygı, İslam dininin temel prensiplerindedir. **Müslümanlığa göre insanlar analarından hür doğmuşlardır.** Hak ve kıymet açısından hepsi birbirine eşittir. **Düşünce hürriyeti, ifade hürriyeti, vicdan hürriyeti vazgeçilmez haklardandır..** ve yine Müslümanlığa göre **ırk, cins, renk, dil, din ayrımı yapılmaksızın** herkes aynı hak ve aynı imkânlara sahiptir.

Peygamber Efendimiz hicretle Medine'yi şerefleştirdiğinde, değişik inanç, değişik düşünce ve farklı etnik guruplarla yaptığı sözleşmeye (Medine Sözleşmesine) milimi milimine riayet etmiş; dini, ırkı, sosyal seviyesi ne olursa olsun, fevkalâde bir hassasiyetle herkesin hukukunu gözetmiş

ve uzak-yakın çevreye göre '**Medine-i Münevvere**' bir '**dâru'l-emân**' (*emniyet beldesi*) hâlini almıştı. Efendimiz (s.a.s) farklı zaman ve mekanlarda; **malın, canın, aklın, dinin, neslin** korunması hususlarında tahşidat üstüne tahşidat yapmıştı.

Kur'an-ı Kerim'de insanın değeri ve onuru üzerine birçok ayet bulunmaktadır. Şu ifadeler, insanların yaratılış itibarıyla üstün, **değerli ve eşit varlıklar** olduğunu açıkça belirtmektedir: "**Gerçekten Biz Âdem evlatlarını şerefli kıldık... ve onları yarattığımız varlıkların çoğuna üstün kıldık.**" (*İsra; 70*)

Bir diğer açıdan sosyal adalet ve hukuk önünde eşitlik ilkeleri de birçok ayet-i kerime ile dile getirilmektedir: "Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğinizde adalete uygun tarzda hüküm vermenizi emreder. Allah bununla size ne de güzel öğüt veriyor! Şüphe yok ki Allah semî ve basîrdir (*sözlerinizi de hükümlerinizi de hakkıyla işitir, bütün yaptıklarınızı hakkıyla görür*)." (*Nisa Suresi, 4/58*)

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s) hadisleri de insanların değeri ve eşitliği konusunda önemli mesajlar içermektedir. Bir hadislerinde, "Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Hepiniz Âdem'densiniz, Âdem de topraktır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a; beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur..." buyurarak, insanlar arasındaki **ırk, renk ve etnik köken farklarının** hiçbir üstünlük sebebi olamayacağını vurgulamaktadır. (*Tirmizi Tefsir'ul Kuran 50; Müsned, 5/411*)

Bu aynı zamanda farklılıkları zenginlik kabul ederek birlikte yaşamının da zihni ve fikri temellerini belirtmesi açısından çok önemlidir.

Efendimiz (sas) Hicri 11. yılın Safer ayında (Mayıs 632) saldırı için hazırlanan Bizans kuvvetlerine karşı hazırlanan birliğe Usame bin Zeyd'i kumandan tayin eder. Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer gibi önde gelen sahabileri de onun emrine verir. Yalnız azatlı bir kölenin oğlu olan Hz. Üsame'nin (r.a) genç ve tecrübesiz olması bazılarının Efendimiz'in bu uygulamasına itiraz etmelerine yol açar. Bunu duyan Hz. Peygamber (s.a.s) hastalığına rağmen mescide gider ve itiraz edenlere Hz. Usame'nin babası Zeyd b. Hârise'yi Mûte Savaşı için kumandan tayin ettiği günleri hatırlatarak, "Daha önce onun babasını kumandan tayin etmeme de karşı çıkmıştınız. Babası kumandanlığa nasıl lâyıksa oğlu da lâyıktır" diyerek itirazların yersizliğini belirtir. (*İbn Sa'ad, II, 190*) Görüldüğü gibi, Efendimiz (s.a.s) hem Hz. Zeyd'e hem de oğlu Hz. Üsame'ye (r.anhuma) bir zamanlar Mekke ve Medine'nin aristokratları, elitleri, zenginleri, soyluları sayılabilecek insanların üzerinde bir konum ve fırsat vermiştir. Böylece bir kez daha bu uygulaması ile ırkçılığı toplumdaki kaldırmak için adım atmış ve fırsat eşitliği prensiplerini bizzat hayata geçirmiştir.

İslâm, hiçbir din ve milliyet farkı gözetmeksizin bütün din mensuplarına, hatta düşmanlarına bile bu insânî değeri bahşetmiş ve onları hayatlarında da ölümlerinde de korumuş; savaşta bile cesetlerinin her türlü işkence ve tahribata maruz bırakılmasını, parçalanmasını, müslü yapılmasını haram kılmıştır.

Bir gün Efendimiz Ashâbtan bir grupta otururken, yakınlarından bir cenaze geçmiş ve Efendimiz **cenazeyi görünce ayağa kalkmıştı**. Yanında bulunanlar, onun bir müslüman cenazesi olmadığını, söyleyerek, “ayağa kalkmanız gerekmezdi” demek istemişlerdi. Onların bu sözü üzerine Allah Rasulü (s.a.s): “**Ama, o bir insan, Müslüman değilse insan da mı değil?**” cevabını vermişti. (*Nesei, Cenaiz, 46*)

Efendimiz (s.a.s) savaş zamanında bile olsa; kadınların, çocukların, yaşlıların öldürülmesini, ibadethanelerinin yıkılmasını, ağaçların kesilmesini, hayvanların öldürülmesini kesin olarak yasaklamıştır.

İslam âlimlerinin hemen hepsi, İslam dininin temel değerlerinden olan **insan hakları, eşitlik ve adalet** konuları üzerine, ciltler dolusu yorumlar yapmışlardır. Bu bağlamda akla gelen ilk örneklerden biri İmam-ı Azam’dır (v. M 767). Müslüman olmayan devletlerle süregelen çatışmaların yaşandığı ve Müslümanların o devletlerde din hürriyetine sahip olmadığı bir dönemde bile, insan haklarının din farkı gözetmeksizin herkes için geçerli olduğunu söylemiştir. İmam-ı Azam’ın bunu ifade ederken kullandığı cümle: “**İnsan olarak yaratılan herkes; temel insan haklarına sahiptir.**”

İslâm, asırlarca evvel, **suç ve ceza mevzuunda kanunîlik ilkesini vaz'ediyor**; kesinleşmiş bir suç olmadığı takdirde kimsenin suçlu sayılamayacağını, zanlının da diğer insanlar gibi haklarının bulunduğunu ve bunların kat'iyen onun elinden alınamayacağını; **ihtimallere binaen insanların sorgulanamayacağını**; kimseye işkence

edilemeyeceğini; **her hakkın muhterem olduğunu; insan haklarıyla alâkalı hiçbir şeyin küçümsenemeyeceğini önemli bir kural olarak ifade eder.** Ayrıca adaletin önemli esaslarından biri de; birisinin hatası ile akraba ve dostlarının, milletinin ve devletinin sorumlu tutulamayacağıdır. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de; **“Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez.”** herkes kendi günahının cezasını çeker buyurur. (*Fâtır, 35/18*)

Müslümanlığı doğru anlamamanın yolu; kendi öz kaynaklarına yani Kitaba, Sünnete ve Siyer-i Nebeviye müracaattan, aynı zamanda hakiki temsilcilerini takip etmekten geçmektedir. **“İnsana saygı, yaratıcıya saygıdır”** **“Her bir insan potansiyel olarak, Cenâb-ı Hakk'ın onun adına yemin ettiği eşref-i mahlûk bir varlıktır”,** **“İnsan haklarının korunması ilahi bir emirdir ve o toplumun her kesimi eşit hak ve imkânlarla sahiptir.**

Rabbim bizleri insana layık olduğu değeri veren ve ona derin bir saygı duyan gerçek Müslümanlardan eylesin!